

Peregrijn

vogelwerkgroep middenbrabant

NIEUWSBRIEF

december/januari/februari

nummer **47**

- **Verslagen/foto's Jan van Rijsewijk tenzij anders vermeld.**
redactie behoudt zich het recht voor ingezonden stukken zo nodig aan te passen

uithetarchief

- *Jan Doevendans is lid van onze vogelwerkgroep maar woont al decennia in Groningen waar hij ook professioneel ringer is. Dit stuk schreef hij in de Roodborsttapuit Jaargang 2 Nummer 3 in Maart 1984.*

RESULTATEN VAN HET KERKUILENRINGWERK IN DE JAREN 1974-1983 in MIDDEN-BRABANT en enkele opmerkingen over het ringen van kerkuilen.

Jan Doevendans

1. Een stukje geschiedenis

Vogelbescherming luidde aan het eind van de zestiger jaren de noodklok voor de kerkuilen: het bestand was in enige jaren teruggelopen van zo'n 10.000 naar enkele honderden exemplaren. De oorzaken kennen we zo langzamerhand wel: ondoordacht gifgebruik, inkrimping van het (voedsel) biotoop door onder meer woningbouw en "efficiënte" grootschalige landbouw, verkeersintensivering en het om steeds strakkere gewoontes steeds meer afsluiten van geschikte

broedgelegenheid van kerkuilen, maar ook onverwacht strenge winters en de gevolgen daarvan verzwakten de populatie van de kerkuilen.

Om daadwerkelijke bescherming te motiveren besloot Vogelbescherming voortaan een premie van f 25,- uit te keren voor ieder geslaagd broedgeval.

De sterke teruggang van de kerkuilen liet zich ook in Midden-Brabant merken en het was voornamelijk om deze reden dat 6 jongelui zich in september 1973 groepeerden tot de "Vogelwerkgroep Roofvogels Meierij", wat later de "Roofvogelwerkgroep Meierij" zou worden. Per 1 februari 1980 voegde deze groep zich bij VWG "Falco" uit Oisterwijk, waarmee de "Werkgroep voor Vogel- en Natuurbescherming Midden-Brabant" een feit werd.

De kerkuil kreeg volop aandacht. Het grote doel was uitbreiding van de broedgelegenheid, de enige oorzaak van achteruitgang waar wat aangedaan kón worden. Als wondermiddel werden daarvoor speciale nestkasten ingezet. De premie diende listig als lokkertje.

De eerste nestkasten hingen er op dat moment echter al en na het aanschrijven van ruim honderd "kerkbeheerders" volgde direct al in 1974 de eerste gunstige resultaten: nieuwe broedgevallen. En: ringbare nestjongen.

2. Het ringen van kerkuilen in Midden-Brabant

2.1. Is ringen vogelbescherming?

Persoonlijk was ik in die tijd niet alleen een enthousiast nestkastentimmeraar en dientengevolge lid van de werkgroep, maar ook lid van "Vogelringstation Tilburg", een ringer dus. Later werd ik zelfstandig ringer. Al snel laaide de discussie "wel-of-niet-ringen" heftig op. Uiteindelijk kwamen we als werkgroep tot de conclusie dat het ringen van vogels wel degelijk vogelbeschermingskanten heeft, en besloten we de kerkuilen zoveel mogelijk te gaan ringen. Immers, alleen mét ringen waren we in staat degelijk cijfermateriaal te vergaren over verplaatsing, leeftijdsopbouw, aantal schommelingen, plotseling optredende sterfte en de voornaamste sterfte-oorzaken. Met deze gegevens in de hand kunnen we de kerkuil en zijn plaats in het milieu beter leren kennen. En alleen met die kennis is het gelijk om op zinnige wijze te werken aan het behoud van de soort op de lange termijn.

Bovendien kregen we door vergelijking van de eigen - met de landelijke ringgegevens enig zicht op de zin van het bezig zijn als werkgroep.

2.2. De gevolgde methode

Door het plaatsen van broeikasten in kerken, kastelen en andere gebouwen ontstond een uitgelezen gelegenheid om kerkuilen-pullen te ringen. Alle kasten moesten.....

[Lees verder....](#) (Jaargang 2 Nummer 3 in Maart 1984).

klapekstertelling

Zondag 29 december 1ste klapekstertelling

Wat een prachtige ochtend deze 29ste december! Landelijke Klapekstertelling!

Ja! Daar zit er een!

Foto: Marianne Bertens

Zoals vorige jaren verzamelden we ons om 8.30u op de parkeerplaats van Bosch en Duin. Van daaruit werd ieder ingedeeld bij één van de 4 groepen. Elke groep bestond uit 2 tot 3 personen; Nico, Marlies, Martien van L., Martien V., Marianne, Peer, Rinie, Peter S., Jan P. en Jan van R. Om dubbeltellingen te voorkomen is tevoren een app 'Klapekster' aangemaakt en daar is goed gebruik van gemaakt. Elke waarneming werd meteen gemeld zodat plaats en tijd meteen duidelijk was. Om 9.19u kwam de eerste waarneming binnen en de laatste om 10.07. Totaal aan waarnemingen 5 klapeksters. Uit alle app-berichten kunnen we opmaken dat met grote zekerheid er 3 klapeksters in het gebied zijn.

Waarnemingen zijn doorgestuurd naar Waarneming.nl

Zondag 16 december 2de klapekstertelling

In het noorden van ons land bereikte storm 'Dennis' deze ochtend orkaanachtige snelheden van 120 kilometer per uur. Zo erg was het bij ons niet maar we vroegen ons sterk af of we een klapekster te zien zouden krijgen. Immers ook deze vogel zoekt met dit weer de luwte op in meer bebost gebied. We waren met 11 personen en konden het gebied weer in vieren delen. Eén groep had deze ochtend geluk. Het bleef bij één exemplaar die, toen ie in het vizier kwam, meteen wegvloog van een lage uitkijkpost. Bij die uitkijkpost vond Peer een braakbal gevuld met kevertjes. Na enkele kopjes koffie bij Bosch en Duin toog iedereen weer huiswaarts.

Zandverstuiving!

Keverresten uit braakbal van klapekster.

het waarnemingenarchief gedigitaliseerd

- **peterslinterland**

**Omdat dit verslag niet is door te linken naar onze website is het in zijn geheel weergegeven. (De red.)*

De inleiding

Leden van de VWG Midden-Brabant hebben in de periode 1974 tot en met 1999 ruim achtduizend waarnemingen op papieren kaarten vastgelegd. Met de verhuizing van het Koetshuis in Helvoirt naar het Heerkenshuis in Udenhout is besloten dit papierenarchief niet mee te verhuizen maar te digitaliseren, met als doel de gegevens te bewaren en voor leden en geïnteresseerden toegankelijk te maken. In deze Peregrijn wordt hiervan verslag gedaan met als doel jullie nieuwsgierig te maken naar de mogelijkheden van dit archief.

Papieren archief

Falco, de voorganger van de Vogelwerkgroep Midden-Brabant, is in 1974 opgericht. In dat jaar is ook begonnen met het op kaarten vastleggen van waarnemingen. Een deel van de waarnemingen is systematisch vastgelegd met het oog op een specifiek doel, bijvoorbeeld een gebiedsinventarisatie of een simultaantelling van bepaalde soorten. Een groot deel van de waarnemingen betreft echter losse waarnemingen van met name niet-alledaagse soorten.

Elke waarneming van een soort werd op een aparte kaart vastgelegd en bewaard in het archief van de VWG.

SOORT: _____ WAARNEMER(S): _____
 BROEDGEVALLEN) ja / mogelijk / nee _____ ADRES: _____
 GEBIED: _____ PLAATS: _____ SOV + BIC _____
 VVG: _____

1 5 6 7 11 13 18 20 24 26 28 30 32 34
 onderzoekspr. wrntelt. waarn. / bron prov. telgebied afwbiot. atlasblok km-hok ha-hok jaar maand dag tijd

36 41 43 49 55 61
 soort ple/over vastgesteld min. vastgesteld max. geschat min. geschat max.

67 72 77 82 83 85 87 89 91 93 94
 aantal d♂ aantal ♀♀ aantal onv. n.s. eieren juv.nest juv.vlgt. misluk. dood oog byz.

TYPE TELLING
 1 systematisch geteld (s.g.)
 2 s.g. met recorder
 3 s.g. -nesten gezocht
 4 niet syst. geteld

PLAATS IN KM-HOK
 (+ plaatsen)

IN AFW. BIOTOOP: ja / nee _____

BIJ (MOGELIJKE) BROEDGEVALLEN
 datum bijzonderheden

BIJ NIET-BROEDVOGELS
 PLEISTEREND
 11 geen bijzonderheden
 12 slaappleats (s.p.)
 13 voorverzamelplaats (v.v.p.)
 14 s.p. of v.v.p.
 15 h.v.p.

OVERVLEIEND
 21 doelig gericht naar N
 22 NO
 23 O
 24 ZO
 25 Z
 26 ZW
 27 W
 28 NW
 29 niet doelig gericht

AANTAL EXEMPLAREN
 d♂ geteld
 ♀♀ geschat
 onv. geschat

In de loop der tijd is de lay-out van deze kaarten meerdere malen aangepast, maar in grote lijnen zijn ze qua vastgelegde gegevens identiek.

Digitale archief

Inmiddels is het papieren archief gedigitaliseerd. Niet in de zin dat de gegevens ingevoerd zijn in een digitale database, maar wel dat alle kaarten

Hoe krijg ik toegang tot het Waarnemingenarchief 1974-1999?

1. Ga naar de website van de Vogelwerkgroep Midden-Brabant.
2. Klik op 'Alleen voor leden'.
3. Klik op 'Waarnemingenarchief 1974 - 1999'.
4. Klik op het gekozen jaar in het overzicht dat rechts op het scherm verschijnt.
5. Download het gekozen pdf-document.
6. Tenslotte open het linksonder op het scherm verschenen pdf-document.

zijn gescand op pdf-formaat. Afhankelijk van het aantal waarnemingskaarten zijn er per jaargang één of meerdere pdf-bestanden gemaakt met de volgende kenmerken:

- Alle kaarten zijn in alfabetische volgorde geplaatst. In de meeste gevallen wordt begonnen met de Aalscholver en afgesloten met de Zwartkopmeeuw.
- Per vogelsoort zijn de waarneemkaarten in het betreffende jaar zo veel mogelijk in chronologische volgorde geplaatst.

Er zijn in totaal 33 pdf-bestanden gemaakt van de jaargangen 1974 t/m 1999.

Bovendien is in een overzichtsbestand per jaar aangegeven hoeveel waarnemingskaarten van een bepaalde soort zijn opgenomen in het pdf-bestand. Zie Waarnemingen VWG Midden-Brabant 1974 – 1999.pdf. Daarbij kun je per jaar bekijken hoeveel waarnemingen van welke soorten in het jaarbestand zitten.

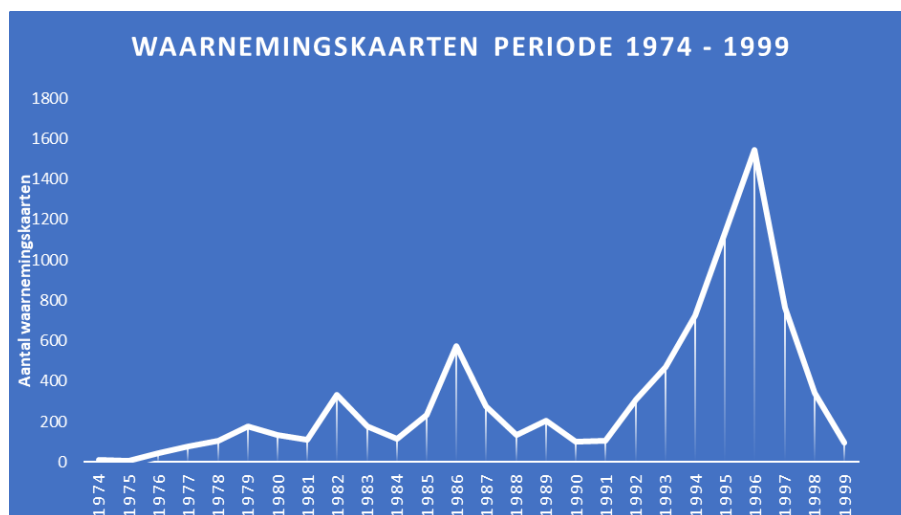
Ook kun je per soort bekijken hoeveel waarnemingskaarten in welke jaren zijn ingevuld. Handig wanneer je wilt weten hoe vaak een bepaalde soort in ons werkgebied is waargenomen.

Vervolgens kun je binnen de verschillende pdf-bestanden detailinformatie over de waarnemingen terugvinden. Het gaat daarbij om onder meer de volgende gegevens:

- Welke soort (Euringcode)
- Aantal waargenomen exemplaren
- Locatie van de waarneming aangegeven in atlasblok en km-hok
- Datum en eventueel tijdstip
- Bij niet broedvogels pleisterend of overvliegend
- Naam waarnemer

Waarnemingen

Het aantal waarnemingskaarten fluctueert door de jaren heen, maar komt tot 1992 nauwelijks boven de 200 per jaar. De jaren 1982 en 1986 geven kleine uitschieters te zien. Vanaf 1992 zien we een sterke toename met 1996 als topjaar. In dat jaar werden 1547 kaarten ingevuld. Vanaf 1996 zien we een daling.

Vanaf 2000 zijn er geen papieren waarnemingskaarten meer ingevuld. Vanaf dat jaar werden waarnemingen digitaal ingevuld. Aanvankelijk gebeurde dit centraal in het Koetshuis in het programma Ornis. Later gaven individuele leden hun waarnemingen door aan Waarnemingen.nl.

De bulk van de waarnemingen heeft betrekking op het primaire werkgebied van de VWG Midden-Brabant. Daarnaast zijn er waarnemingen van buiten ons werkgebied maar wel in Brabant.

Wetenswaardigheden

Zonder volledig te willen zijn geef ik onderstaand enkele wetenswaardigheden over het archief:

- Het archief omvat 8.298 waarnemingskaarten.
- Het aantal waarnemingskaarten varieert van 4 in 1975, tot 1547 in 1996.
- Van 253 verschillende (onder)soorten zijn waarnemingskaarten ingevuld.
- Van 41 soorten was er slechts één waarnemingskaart in het archief. Het gaat daarbij soms om zeldzame soorten zoals Dwergooruil, Roodkeelpeper, Strandleeuwerik, Zeearend en Zwarte Ibis.

- Van de Korhoen, ooit een vaste bewoner van de heidevelden in Brabant, zitten 25 waarnemingskaarten in het archief. De laatste in 1996 was een waarneming op de Regte Heide.

Waarnemingen Top Tien	
Havik	218
Aalscholver	196
Dodaars	195
Blauwe Kiekendief	188
Rietgans	184
Zwarte Specht	181
Slobeend	172
Boomvalk	170
Roodborsttapuit	169
Wintertaling	162

Nieuwsgierig?

Natuurlijk is er veel meer te zeggen over wat je met het archief kunt doen. Je kunt er vragen mee beantwoorden als:

- Waar en wanneer zijn oeverwaluven waargenomen in ons werkgebied?
- Tussen welke datumgrenzen zijn Boomvalken waargenomen in ons werkgebied?
- Is er een trend te ontdekken in het aantal waarnemingen van verschillende soorten roofvogels?

Vanzelfsprekend zijn er veel meer vragen te bedenken die beantwoord kunnen worden door het archief te raadplegen. Ik hoop dat jullie nieuwsgierigheid hiermee voldoende is aangewakkerd.

peerbusink

- VNMH

Na in 2018 ook al te zijn uitgeroepen tot 'Uilenbeschermers van Brabant' is Peer nu wederom geëerd met de 'Natuurprijs 2019'.

In natuurkringen, binnen en buiten Hilvarenbeek, is Peer een bekende figuur. Op tal van terreinen heeft hij zich ingezet om anderen te laten delen in zijn onvoorwaardelijke liefde voor al wat groeit en bloeit en hen op die manier bewust gemaakt van de kwetsbaarheid van de natuur. Zijn lijst van activiteiten zowel binnen als buiten de VNMH is indrukwekkend. Een kleine greep. Hij nam het initiatief voor het oprichten van een natuurwerkgroep, de bouw van de Jac P. Thijsse uitkijktoren, een vleermuiskelder in Turkaa, de bescherming van gieren oeverwaluven en uilen, wanden voor ijsvogels, enz. Hij maakte deel uit van het VNMH-bestuur, was betrokken bij de Werkgroep Roofvogels Brabant, was voorzitter en

Peer, winnaar van de Natuurprijs 2019, met zijn vrouw Corine. Foto Hannie Houben

is nog steeds actief in de Vogelwerkgroep Midden-Brabant. Hij was ook voorzitter van het Biodiversiteitsteam in de gemeente Hilvarenbeek en maakte deel uit van landinrichtingscommissie De Hilver.

Ook heeft hij tal van lezingen, cursussen en excursies verzorgd waarin hij zijn enorme kennis en ervaring met anderen heeft gedeeld. Hij was en is vaak in het veld te vinden om de vogelstand te monitoren of om onderhoud te plegen. Met Corine Westerlaken stelde hij jarenlang Egelsporen samen en nam zelf veel publicaties voor zijn rekening.

En doe dat maar eens na. Proficiat Peer en Corine.

vogelcursus

Dit voorjaar is de Vogelcursus voor Beginners weer van start gegaan. 23 cursisten hebben zich hiervoor aangemeld. Dat hadden er meer kunnen zijn, maar om de groep niet te groot te maken moesten we een aantal mensen teleurstellen en op een wachtlijst plaatsen. Inmiddels zijn er lessen gegeven over tuinvogels, bosvogels en heide-en struweelvogels. Later volgen nog de weidevogels, watervogels en riet-en moerasvogels. Positieve wending hieraan is dat de lessen door meerdere 'leraren' gegeven worden. Zowel op de theorieavonden als op de excursies in het veld. Dit in tegenstelling tot vorige jaren.

En wat is het heerlijk dat de lessen nu in ons eigen Heerkenshuis kunnen worden gegeven met alle faciliteiten voorhanden.

biodiversiteitstoren

En weer hebben we een winnaar binnen onze gelederen. Victor Retel Helmrich (ontwerpatelier RHeia architectuur & ecologie) mocht een prijs in ontvangst nemen voor zijn ontwerp van een biodiversiteitstoren.

Het Groen Ontwikkelfonds had 26 plannen ontvangen, waarvan er uiteindelijk 3 zijn beloond. De bouw van een biodiversiteitstoren op Tijvoort in Goirle was er een van. De toren biedt ruimte aan vogels, vleermuizen, insecten en kleine zoogdieren zoals egels. Om in aanmerking te komen voor een bijdrage moest het plan aan de volgende voorwaarden voldoen: Mensen in beweging brengen; impact hebben op de eigen omgeving en dus meer zijn dan een plan voor de achtertuin; een bijdrage leveren aan de verbetering van de biodiversiteit in de eigen omgeving; binnen een jaar gerealiseerd kunnen worden en origineel zijn.

Voor de VWG Altenatuur heeft Victor een aangepast ontwerp getekend. De bouw van deze toren is reeds begonnen.

Artist impression van de biodiversiteitstoren in het landschap.

[kijk ook eens op www.vwgmiddenbrabant.nl](http://www.vwgmiddenbrabant.nl)